

Hroby šlechty: identifikace, výběr pohřebního místa (náhrobky)

Standartně se šlechtici nechávali pohřbít v kostelech, katedrálách a kláštorech, které založili nebo se podíleli na jejich rozvoji – často tak vznikají rodová pohřebiště fundátorského rodu (*Šimůnek 2013*).

Některé řády se ale pohřbům v kláštorech bránily – např. řád cisterciáků povoloval pohřeb v klášterním kostele nejprve pouze králům, královnám a biskupům a arcibiskupům. Postupem času docházelo k ústupkům a v kostele mohli pohřbívat i fundátoři kláštera. Případně se tento zákaz obcházel tím, že se jedinci stali na sklonku života členy řádových bratrů a mohli tak být pohřbeni v klášteře.

V kontrastu s někdy až královskými pohřby šlechty jsou velmi chudé pohřby šlechticů, kteří se například nechali pohřbít u vstupu do kostela, aby po nich jejich chudí poddaní mohli chodit (symbolizuje pokání, skromnost). (*Unger 2006*)

Významné katolické rody (Lobkovicové, Švihovští, Šternberkové, Švamberkové...) si zřizovaly bohaté rodinné pohřebiště v klášterních kostelech františkánů, které buď vybudovali nebo podporovali (Kadaň, Horažďovice, Bechyně).

Většina velkých českých šlechtických rodů měla takovýchto nekropolí několik (Rožmberkové, Šternberkové...).

Hroby šlechticů často označeny kamennými náhrobky, aby všichni lidé věděli, kdo je tam pohřbený a nezapomnělo se na něj.

Význam rodových nekropolí šlechty:

- Světský – kontinuita a starobylost rodu
- Náboženský - oltář vnímán jako ohnisko spasení, chtějí mu být pohřbeni co nejbližší
- Politický význam – zřízením pohřebiště v klášteře se rod hlásí k tomuto řádu a jeho politice
- Memoriální

(*Chlíbec 1996*)

Místo pohřbu:

Může se jednat např. o vlastnický kostel, klášter, klášterní kostel, nebo pohřební kapli.

Hroby zakladatelů kostela situovány na nejprestižnějším místě přímo u oltáře, na hlavní ose kostela, nebo u vstupu do kostela.

Velmi často se také zakladatel kostela nechával pohřbít v presbytáři, příp. v některé z lodí kostela, v kláštorech se jednalo o křížové chodby, významní jedinci byli pohřbeni v kapitulní síni.

Případy deklarace osobní vazby šlechtice na dané místo – místo rodového pohřebiště se jedinec nechává pohřbít někde jinde – např. mělnický farní kostel sv. Petra a Pavla – leží zde mělnický probošt Jan z Landštejna. (*Šimůnek 2013*)

Příklad zřízení rodového pohřebiště v klášteře, který daný rod založil: Boček z Kunštátu – roku 1251 založil Žďárský cisterciácký klášter – jeho rod poté v klášteře pohřbívá (*Kolenská 2006*).

Šlechtické náhrobky:

Objevují se v českém prostředí od první poloviny 13. stol.

Heraldické – zobrazují znak rodu pohřbeného, převažují ve starším období (14. stol.) – náhrobník Dobrohosta z Ronšperka, Zdeňka Lva z Rožmitálu, ve Velehradě...

Figurální – zobrazují postavu pohřbeného, nárůst v mladším období (16. stol.), objevují se ale již od r. 1300.

(*Šimůnek 2013*)

Transi – vzniká po vypuknutí moru r. 1348, zobrazuje mrtvé tělo v naturalistické podobě – prolezlé červy, seschlé etc. – výzva k pokoře, všichni budou vypadat stejně bez ohledu na své postavení (Jan Hasištejnský z Lobkovic) (*Chlíbač 1996*).

Vliv Husitských válek:

V pohusitských Čechách sílí utrakvistické tendence, které bohaté náhrobky šlechty kritizují jako projev pýchy.

Praxe jiná – příkladem je i přepychový náhrobek Jana Žižky v Čáslavi.

(*Šimůnek 2013*)

Po Husitských válkách používá figurální plastiku zejména katolická šlechta, zatímco utrakvisté spíše prostší heraldický náhrobek. (*Chlíbač 1983*)

Příklady:

Náhrobek Půty Švihovského z Rýzmburka:

- zemřel r. 1504
- Nejvyšší sudí království českého
- Pohřben v klášterním kostele sv. Michala v Horažďovicích – založil ho a přilehlý františkánský klášter – jakožto zakladatel se nechal pohřbít přímo před oltářem.
- Symbolika – slunce – spravedlnost, spasení
- Lev – síla, symbol panovníka a přeneseně šlechty (*Laštovicová 2009*)
- Brnění – rytířství

(*Chlíbač 1983*)

Jan Hasištejnský z Lobkovic:

- Jeho náhrobek je jediným dochovaným příkladem typu transi v Čechách
- Klášterní kostel Čtrnácti svatých pomocníků v Kadani

(*Chlíbač 1996*)

Literatura:

Chlíbač, J., 1983: Náhrobek Půty Švihovského a jeho symbolika v kontextu pozdně gotické náhrobní plastiky, *Umění* 31/1983, 27–33.

Chlíbec, J. 1996: Náhrobek Jana Hasištejnského z Lobkovic a místo pozdně gotické sepulkrální plastiky ve františkánských klášterních kostelech, *Umění* 44/1996, 235–244.

Kolenská, P. 2006: Enigmatický pohřeb v cisterciáckém klášteře ve Žďáru nad Sázavou. Brno: Masarykova univerzita. Diplomová práce.

Lašticová, I. 2009: Pohřební praxe v křesťanském středověku jako promítnutí sociálních vztahů. Brno: Masarykova univerzita. Diplomová práce.

Šimůnek, R. 2013: Reprezentace české středověké šlechty, Praha.

Unger, J. 2006: Pohřební ritus 1. až 20. století v Evropě z antropologicko-archeologické perspektivy. In: J. Malina (ed.), *Panoráma biologické a sociokulturní antropologie. Modulové učební texty pro studenty antropologie a „příbuzných“ oborů*, Brno: Masarykova univerzita.